

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ І ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС кандидат юридичних наук, доцент **Левченко Юрій Олександрович**

Показником розвитку правової держави є гуманізація всіх соціально-економічних і політичних процесів, що відбуваються в суспільстві. А особливо, це стосується організації та діяльності установ виконання покарання. Виправлення правопорушників і запобігання вчиненню ними або іншими особами нових злочинів — це мета та результат, на досягнення яких має бути спрямована діяльність правоохоронних органів і установ кримінально-виконавчої служби України.

Основне завдання — виправлення і ресоціалізація засуджених — вже багато років в Україні виконується незадовільно, а матеріальний і побутовий стан установ пенітенціарної служби не відповідає елементарним вимогам, не говорячи вже про міжнародні стандарти. Криза кримінально-виконавчої системи торкнулася як законодавчої, так і організаційної сфер за всіма її основними напрямками — виховним, режимним, побутовим, кадровим та ін.

Для того щоб мати уявлення про підходи до організації виконання кримінальних покарань у різних регіонах світу, необхідно відмітити як вирішуються ці питання у Великій Британії, Франції, США, Швейцарії.

Так, позитивними особливостями виконання покарання у Франції є те, що пенітенціарна система цієї країни є складовою частиною Міністерства юстиції і безпосередньо підпорядковується адміністративному органу, який називається «Тюремна адміністрація».

Франція достатньо обережно (втім, як і більшість інших європейських країн) застосовує до своїх громадян таку міру покарання, як позбавлення волі, і такий запобіжний захід, як утримання під вартою, справедливо вважаючи, що в більшості випадків ізоляція людини від суспільства зовсім не сприяє його виправленню і ресоціалізації. Дуже широко у Франції застосовуються такі заходи, як умовне засудження з випробувальним терміном, суспільно корисні роботи, штрафи.

У Великобританії серйозно ставляться до релігійних переконань ув'язнених, тому при в'язницях часто функціонують цілі релігійні комплекси—храми для протестантів, католиків і мусульман. Крім того, молоді англійці, що знаходяться в місцях позбавлення волі, мають нагоду дистанційно вчитися в коледжах, опановувати професію. Тому, вийшовши на свободу, колишні ув'язнені мають шанс знайти пристойну роботу.

У Швеції витрати пенітенціарного відомства з розрахунку на одного ув'язненого становлять 1700 крон в день (2125 грн.), у Португалії — 40,1 євро (453 гривні), а в Україні — лише 6 гривень щодень. У європейських країнах окрім державних є й приватні тюрми для виконання короткострокових вироків та терапевтичних заходів.

Умови проживання засуджених намагаються максимально наблизити до життя на свободі. Камери тюрем — звичайні житлові кімнати, оснащені санітарними вузлами, газовими чи електричними плитами, меблями. Засуджені можуть мати комп'ютери, телевізори, магнітофони, іншу техніку.

80-90% закладів забезпечують одномісне розміщення засуджених, а у випадку проживання таких осіб по двоє-троє, обов'язковою є їхня згода і тільки на однарусних ліжках. В українських виправних закладах найчастіше в'язні сплять у гуртожитках казарменого типу по кілька десятків чоловік, ще й на двоярусних ліжках.

Також велика увага приділяється тому, щоб не були втрачені зв'язки із сім'єю і з зовнішнім світом (дозволяють користуватися Інтернетом, телефоном, надають короткострокові відпустки для поїздок додому). Їм створюють умови для заняття спортом (тренажерні зали, душові кабінки). Немає обмежень для побачень з рідними, друзями, знайомими. Засуджені носять цивільний одяг, а не чорні роби з бірками.

Особлива увага приділяється емоційній сфері засудженого, психологи допомагають ув'язненим легко переносити неволю. До них взагалі ліберальне ставлення, адже ідеологія відбування покарання полягає в тому, щоб засуджений все рівно повернувся в суспільство. Втім, може повернутися озлобленим, бо над ним знущалися й принижували, а може — з твердим переконанням більше не скоювати злочинів, з новою професією, з не малими

заощадженнями.

Для шведських в'язниць типовою є можливість самостійно готувати їжу з продуктів, виданих тюремною адміністрацією або придбаних в магазині, на спеціально обладнаних кухнях, інтер'єр яких максимально наближений до домашніх. Багато уваги приділяється організації дозвілля. Але цим, як правило, займаються громадські організації, що співпрацюють з тюрмами.

У США існує широка мережа неурядових організацій, які опікуються проблемами виправних закладів. У кожному виправному закладі передбачено штатні посади капеланів. Як правило, такі громадянські об'єднання є фінансово незалежними та суттєво допомагають у реабілітації в'язнів. У Техасі, де кримінально-виконавча служба є лідером в галузі співпраці з громадськими організаціями, провідними організаціями такого типу є Міжнародна релігійна місія «Всесвітнє Тюремне Служіння» та всеамериканська громадська організація Білла Гласа «Жити Перемагаючи», які успішно співпрацюють з техаським Департаментом більше 30 років. Вони є ініціаторами, основними спонсорами та організаторами цілого ряду спеціалізованих програм та проектів, спрямованих, перш за все, на соціальну реабілітацію, духовне відродження та ресоціалізацію засуджених. Деякі з ініційованих цими організаціями програм нині використовуються й іншими організаціями подібного типу в інших штатах.

Таким чином, різноманітність зарубіжного пенітенціарного досвіду дає дуже багато цікавих думок на предмет вдосконалення як діючого кримінально-виконавчого законодавства України, так і практики діяльності кримінально-виконавчих установ.